

TISZABURA

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYVE

TARTALOMJEGYZÉK

BEVEZETÉS 3

TISZABURA BEMUTATÁSA, ÁLTALÁNOS TELEPÜLÉSKÉP, TELEPÜLÉSKARAKTER 5

ÖRÖKSÉGÜNK 7

- MŰEMLÉKEK 13
- EGYEDI TÁJÉRTÉKEK 15
- TÁJ- ÉS TERMÉSZETVÉDELEM 16

ELTÉRŐ KARAKTERŰ TELEPÜLÉSRÉSZEK 18

- KÖZPONTI TELEPÜLÉSRÉSZ 20

ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ 20

- FALUSI LAKÓTERÜLETEK 24
- TERMÉSZETVÉDELMI SZEMPONTBÓL TELEPÜLÉSKÉPET MEGHATÁROZÓ TERÜLETEK 28
- BEÉPÍTÉSRE NEM SZÁNT TERÜLETEK 31
- KÖZTERÜLETEK 31

MAI PÉLDÁK 32

- KERTEK, UDVAROK 32
- ERKÉLYEK, TORNÁCOK 33
- AJTÓK, ABLAKOK 33
- HOMLOKZATKÉPZÉS 34
- ZÖLDFELÜLETEK KIALAKÍTÁSA 35
- KAPUK, KERÍTÉSEK 35
- TOVÁBBI JÓ PÉLDÁK 36

HIRDETÉSEK, REKLÁMTÁBLÁK 38

BEVEZETÉS

A településkép védelméről szóló 2016. LXXIV. törvény és a településfejlesztési koncepcióról, az integrált településfejlesztési stratégiáról és a településrendezési eszközökről, valamint egyes településrendezési sajátos jogintézményekről szóló 314/2012. (XI.8.) kormányrendelet alkalmazásában Tiszabura község településképi arculati kézikönyve a település esztétikus lakókörnyezetének kialakítása illetve védelme érdekében készül. A kézikönyv szemléletformáló útmutatásként szolgál nemcsak a szakemberek, a települési döntéshozók, de a jelenlegi lakosság és az idetelepülni vágyók számára is.

Az arculati kézikönyv a község településrészeit arculati jellemzőikkel, értékeikkel mutatja be, a településkép minőségi formálására vonatkozó javaslatokat tartalmaz, iránymutatást ad a településképhez illeszkedő építészeti elemekkel, beépítésekkel.

Az arculati kézikönyv célja, hogy bemutassa a község épített és természeti értékeit, az település építészeti arculatának jellemzőit, felhívja a figyelmet azokra a hétköznapi szépségekre, melyek létezésükkel észrevétlen meghatározzák környezetünket, hatnak lelkületünkre, hangulatunkra, Az épített és táji környezet minősége alapvetően határozza meg testi és lelki egészségünket, és megfelelő keretet adhat emberi méltóságunk kiteljesítéséhez is. Az életminőséget emelni képes épített és természeti környezet harmonikus együttélése alkotja a kulturális tájat, amelyet a helyi adottságokhoz alkalmazkodó minőségi, építészeti alkotások folyamatosan gazdagítanak. Iránymutatást, segítséget kívánunk adni, ezzel megkönnyítve az építtetők számára a döntést.
Az ajánlások nem tekinthetők kötelező jellegűnek, a céljuk nem a ter-

vezési szabadság megkurtítása, uniformizálása, hanem éppen a valós értékek megismertetése, a sokféle izgalmas lehetőség feltárása. Az unalomig másolt, giccses, sokszor külföldről importált klón épületek helyett a hazai gyökerekkel rendelkező és a település karakteréhez illeszkedő választási lehetőségek bemutatása, a nem médiumokból diktált, hanem a valódi kulturális folytonosságból táplálkozó - helyes öntudaton alapuló szabadság megismertetése. A kézikönyv nem egy merev, lezárt egész, hanem nyílt, folyamatos hozzászólást és változtatást lehetővé tevő kezdeményezés kíván lenni, ahogy a település története sem befejezett, hanem folyamatosan továbbíródik.

Ezért, ha újabb szép ház születik, az bekerülhet, sőt be is kell, hogy kerüljön e könyvbe, hogy ezáltal büszke lehessen rá építtetője, tervezője, kivitelezője és a település egyaránt.

TISZABURA BEMUTATÁSA, ÁLTALÁNOS TELEPÜLÉSKÉP, TELEPÜLÉSKARAKTER

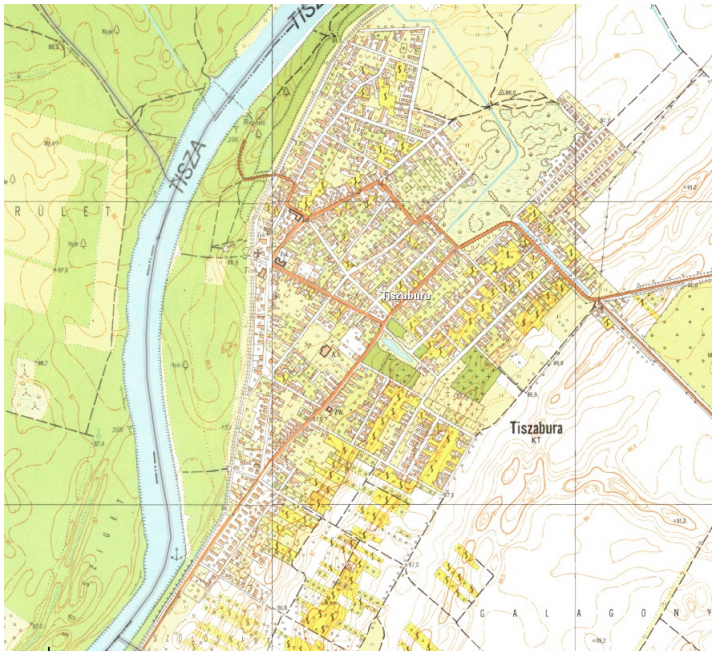
Tiszabura község Jász-Nagykun-Szolnok megye északi részén, a Tisza bal partján fekszik, a Tisza-tó szomszédságában. A község agrárjellegű település, ennek minden előnyével és hátrányával.

A községhez tartozik Pusztataskony településrész, ahol 2011-ben felújították a Szapáry-kápolnát. Ennek a kápolnának kriptájában nyugszik Szapáry Gyula, Magyarország egykori miniszterelnöke és családja. A kis falu legnagyobb büszkesége az érintetlen, vadregényes tiszai táj, a folyó természeti kincsei. A község horgásztelkek kialakításával, csónakkikötővel, szabadstranddal, csónakázó-tó kialakításával és kemping létesítével várja a horgászni, fürdőzni, pihenni vágyó vendégeket. Hagyománnyá vált már a minden nyáron megrendezésre kerülő roma-falunap, valamint augusztus 20-án a falunap, melyek színvonalas programokkal egyre több látogatót csábítanak a településre. Az önkormányzat fejlesztési céljai között szerepel a szennyvízhálózat kiépítése, üdülőkörzet bővítése, a falu területén lévő csónakázó-tó környezete és a meglévő parkok további szépítése, tájház kialakítása, valamint a Tisza-tó partján fekvő Erzsébet-ligetben kemping létesítése.

A faluvezetés különböző pályázatok révén kívánja a község modernizációját tovább-

Tiszabura - Ortofotó - bing.com

Tiszabura - Topográfiai térkép - mepar.hu

vinni, a falu jövőjét megalapozni. Útépítések, csatornahálózat kialakítása, vízmű rekonstrukció, cigánytelep-rehabilitáció, üdülő- és rekreációs központ létrehozása a turisztikai fejlesztéseken belül.

Tiszabura község amely Jász-Nagykun-Szolnok megyében található, területileg besorolva a Kunhegyesi járás és a Tiszafüredi kistérség részeként. Idegenforgalmi szempontból a Tisza-tó turisztikai régióhoz és az Alföld és Tisza-tó turisztikai és idegenforgalmi marketing régióhoz kapcsolódik. A község területe megközelítőleg 4520 hektár, a területén található lakások száma pedig körülbelül 849 darab. Több külterületi tanyán kívül a külterületi beépített területek közül a legnagyobb, és említésre méltó a pusztataskonyi településrész. Ez a településrész utcás míg a központi településrész halmazos szerkezetet mutat. Pusztataskony a 3216-os jelű majd 3209 számú összekötő úton érhető el a központi belterületről. A távolság cca 7 km.

A település jelentős része a Tiszafüredi-Kunhegyesi-sík elnevezésű kistájon terül el. Az északi és északnyugati részek a Hevesi-ártér kistáj területére esnek. A kistájak által meghatározott sík terep jellemző az egész településre.

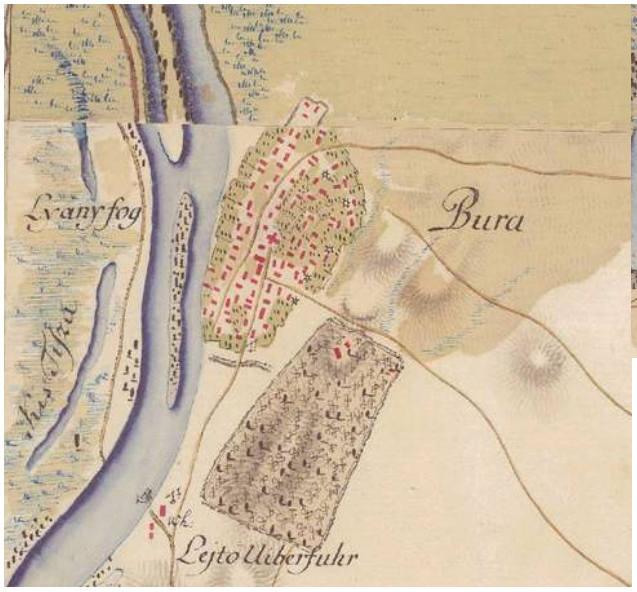

Pusztataskony - Ortofotó - bing.com

Pusztataskony - Topográfiai térkép - mepar.hu

ÖRÖKSÉGÜNK

Tiszabura - I. katonai térkép 1763-1787 - mapire.eu

Pusztataskony - I. katonai térkép - mapire.eu

A község története a régmúlt időkbe nyúlik vissza. A szolnoki Damjanich Múzeumban több, a történelem előtti korokból származó emléket tekinthetnek meg az érdeklődők. A tizenkilencedik századi tiszai folyószabályozási munkák során gepida és avar kori leletekre is bukkantak a régészek.

A mai település elődje feltehetőleg a korai Árpád-korban jött létre, habár az első középkori oklevél csupán 1331-ben említi Bwra alakban. A nyelvészek feltevése szerint a Bura elnevezés a "bor" szóra vezethető vissza, amelyből származik a Bora, Bura személynév, aki feltehetőleg a település első birtokosa lehetett.

Tiszabura - II. katonai térkép 1806-1869 - mapire.eu

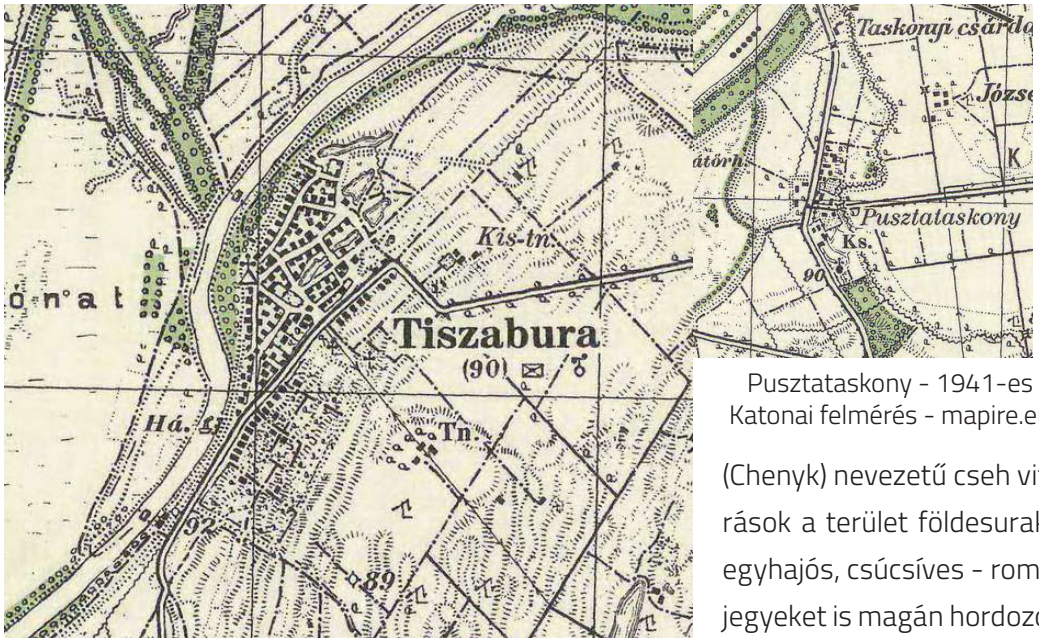
Pusztataskony - II. katonai térkép - mapire.eu

A községhez tartozó Pusztaskony elnevezését Taksony fejedelemről (uralkodott 955-972) nyerte (a "k" és "s" hangok felcserélésével). A fejedelem a települést a sógorságához tartozó Thonuzaba besenyő vezérnek adományozta, akiről azt tartja a néphagyomány, hogy feleségével együtt élve temettették el, mivel egy csata során legyőzve, a felkínált kereszténység felvétele helyett, ragaszkodtak őseik pogány hitéhez és szokásaihoz, s ezért jutottak erre a sorsra. A falu kora-középkori birtokosai az előkelő Szalók (a mai Abádszalók névadója) és a besenyő eredetű Tomaj nemzetségből származtak. A későbbiekben a település urai közül a Domoszlayakat és Rozgonyiakat említhetjük. A rendkívül vegyes etnikai összképet to-

Pusztataskony - III. katonai térkép - mapire.eu

Tiszabura - III. katonai térkép 1869-1887 - mapire.eu

Pusztataskony - 1941-es Katonai felmérés - mapire.eu

Tiszabura - Katonai felmérés 1941 - mapire.eu

vább színesítette a kunok 13. századi betelepítése, akik a térségben jutottak nagyobb szállásterületekhez.

A 14. században egy Cenk (Chenyk) nevezetű cseh vitézt említenek a források a terület földesuraként. Ekkortájt épült egyhajós, csúcsíves - román és gótikus stílusjegyeket is magán hordozó - műemléktemplomunk, ahol a későbbiekben a hívek - a hagyomány szerint - a Csehországból származó, és a katolikus egyház által tűzzel-vassal üldözött huszita tanokat követték. A mohácsi vészt követő zűrzavaros időszakban számos végvári kapitány, a török és osztrák háborúkban kitűnt vitéz nyert Burán adományt. 1561-ben a Recskyek, 1576-ban a Nádasdyak, később a bothfalvi Both család, a Kátayak, Keglevicsek, majd a roffi Borbély Balázs szerzett itt birtokot, miközben a szultán által kinevezett előkelők, földesurak is nehezítették a szegény nép életét.

Az alföldi területeken népszerű reformáció tanai hamar meggyökeresedtek a községben. Az első, az 1670-es évekből név szerint is ismert lelkészt, Jenei Albertet a pozsonyi Habsburg vésztörvényszék előtt találjuk, ahol a hitük mellett kiálló egyházi vezetőket itáliai gályarabságra ítéltek.

A középkori gazdaság és demográfia jellegzetességeiből kifolyólag rendkívül alacsony népességi adatokat

jegyeztek fel a történetírók. A 16. században is csupán 20-25 családot tartanak számon, s a 18. sz. végén is megközelítőleg 800 főt tett ki a falu népessége. Viszont rendkívül magas arányt ért el a községben élő - a birtokok aprózódása révén jórészt elszegényedett - kisnemesek száma. Az árpád-kori halász, legeltető életmódról a földművelésre való áttérés folyamata az Anjou-korban záródott le, a török dúlás és a nyugat-európai kereslet következtében azonban az állattartás később ismét dominánssá vált. Ezzel párhuzamosan a paraszti társadalom is erősen differenciálódott: kialakult a módos parasztgazdák vékony társadalmi rétege, valamint a nincstelen zsellérek és töredéktelken gazdálkodó szegénysorsú jobbágyok népes csoportja.
A másfél évszázados török korszak és az azt lezáró felszabadító hadjáratokban a település lakossága rendkívül megcsappant, Taskony szinte teljes egészében elnéptelenedett, s az új földesurak több évi adómentesség ígéretével próbálták benépesíteni a lakó nélkül maradt otthonokat, pusztán maradt területeket. Az új birtokosok közül a Forgáchokat és az Orczyakat emelhetjük ki, a régi nemesi családok közül csupán a Recskyek és a Borbélyok tarthatták meg egyes birtokaikat.

A Rákóczi-szabadságharc idején, 1704 és 1706-ban Rabutin császári generális hadai vonultak át községen, és a szerb felkelők a falut földig rombolták. A település majdnem három évtizedig pusztán állt, és csupán 1737-38-tól - a környező településekről való beköltözők révén - indult újra az élet (az elnéptelenedett Taskony határát ekkor csatolták a községhez).

1799-től hét esztendei munkával a templomot jelentősen kibővítettek (ekkor épült fel a barokk kőtorony, s itt kapott helyet a régi burai 40 fontos /körülbelül 20 kg-os/ egyházi csengő és a taskonyi harang összeöntéséből született három és fél mázsás nagyharang).
A község újratelepítésében kiemelkedő szerepet játszó és bőkezű egyházi mecénásnak számító Recsky család néhány jeles képviselőjének hamvai ma is templomunk ódon apszisa alatt nyugszanak.

Tiszaburai Református Egyházközség temploma

1741-re datálható a községi anyakönyvezetés bevezetése, 1739-ből ismerjük az első fiútanító, míg az 1780-as évekből az első leánytanító nevét. 1793 és 1796 között a művelt, európai látókörű Diószegi István próbálkozott az iskolai oktatás megreformálásával, sajnos kevés sikerrel.
A 18. század végén, 19. század elején komoly problémát jelentett a jobbágyság megoldatlan helyzete, akik jelentős számban (több mint ötven família) a súlyos robotterhek elől a távoli Csanád megyébe települtek

át.

A folyószabályozás előtt a korszak emberének mindennapi életének részét képezte a folyóhoz való alkalmazkodás, a halászat, a Tiszára járás, a kosár és gyékényfonás. A nagykunsági települések összefogásával 1780 táján készült el az 500 ölnyi, Mirhó fokot elzáró kisebb töltés, míg 1858-ban Vásárhelyi Pál tervei

Mirhó-gát emlékmű - vfmk.hu

alapján egy több mint 10 kilométeres nagy kanyart vágtak át, s terelték a folyót új medrébe.

1857-ben a községben felépült az új iskola épülete, ahol az akkor modernnek számító négyosztályos rendszer és tanterv szerint folyt az oktatás. 1858-ban a mai iskola névadója, Recsky Klára a szegény sorsú gyerekek, valamint a tanítók jutalmazására is jelentős alapítványt tett. A család másik elhíresült tagja, Recsky "Bandi" ihlette Jókai Mórt, hogy az "Egy magyar nábob" oldalain a csöppet sem pozitív Kutyfalvi András alakját mintázza.

Szapáry Gyula - wikipedia.hu

1876-ban a kiegyezés utáni közigazgatási reform keretében Bura Heves megyétől Jász-Nagykun-Szolnok megyéhez, a tiszai járásba került, az elöljáróságot a főbíró, másodbíró, rendőr, közgyám, öt tanácsos, a jegyző és segédjegyző képezte.

A polgári átalakulás éveiben szerzett birtokot a községben az országos hírnévvel bíró Szapáry család, akiknek romantikus stílusú főúri rezidenciája az 1860-as években épült, s kezdetben 5000 holdnyi te-

rületen gazdálkodtak. Legfényesebb pályát Szapáry Gyula, az ország 1890 és 1892 közötti miniszterelnöke futotta be (előbb belügy, később pénz- és földművelésügyi miniszterként tevékenykedett, utóbb a tárnokmesteri és az OMGE elnöki posztját töltötte be), akinek kormányában olyan történelmi nagyságok, mint Baross Gábor, Wekerle Sándor, Szilágyi Dezső jutottak bársonyszékhez. 1875-re készült el a család romantikus stílusjegyeket hordozó templomszerű sírkápolnája és kriptája, ahol az egykori miniszterelnököt helyezték végső nyugalomra.

A Bárczay család ugyancsak ekkor jutott fontos szerephez Tiszabura életében. Bárczay Gyula házasság révén szerezte meg a Recskyek egykori kúriáját, melyet impozáns klasszicizáló stílusban építtetett át. Nevéhez köthető a templomi orgona, úrasztala és szószék 1895-ös építtetése, amelyet később örökös egyházi főgondnoki cím adományozásával köszönt meg a hálás utókor.

Szapáry kápolna - muemlkem.hu

A korszakból több műemléki védelemre javasolt épület is fennmaradt.

A Szapáry uradalom emeletes magtárépülete a 19. sz. utolsó harmadában épült, a polgári jólét jegyei ismerhetők fel a Füzi-féle egykori gazdaház egyedi tetőkialakításában, főhomlokzati részében. Az egyszerű parasztházak építészetét kerek, majd szögletes oszlopú, a 20. század huszas éveitől a fűrészelt díszítésű, faoszlopos tornácú épületek jellemezték. A Kossuth és Táncsics úton ma is megtekinthetők az utcai tulipános zsalugáterek, díszes erezetek, vagy a háromosztatú fatornácos épületek sajátos jegyei.

A paraszti kultúra, közösségi élet vonatkozásban a gyakori fonók, tollfosztók, kocsmai és tamburabálok említhetők. A népi hitvilágban sokáig megőrződött a táltos és boszor-

kányhit, Orvos Tóth Sándornak, Bíró Julisnak természetfeletti képességeket tulajdonítottak, s a környező településekről is többen jártak hozzájuk.
Az első világháború hadszínterein a falu lakosságának 20 %-át találjuk, emléküket a Hősök terén látható 1928-ban közadakozásból emelt fehér márványobeliszk őrzi. A tanácsköztársaság bukását követően Tiszabura román megszállás alá került (a rekviráló hadak nyomán Tiszabura terményei és állatállománya 60 %-kal csappant meg).
Az 1920-as, '30-as években Tiszabura lakóink száma már meghaladta a 2500 főt (ezen belül a roma népesség 15 %-ot képviselt. A község ezekben az időkben saját ecetgyárral rendelkezett, és Schwarz Izidor korcsmáros 1927-ben alapította évi 36 000 pengős forgalmú szikvíz-gyárát. A parasztság gondjainak enyhítésére a Nagyatádi-féle földreform során 718 hold került kiosztásra 273 igénylő család között, a pusztataskonyi grófi birtokon azonban továbbra is nagyszámú katolikus uradalmi cselédség élt.

1930-ban faluban egy református (három tantermes és három tanárt foglalkoztató), egy egytanerős római katolikus valamint egy egytanerős gazdasági iskola működött, továbbá okleveles óvónő vezetésével a község fenntartott egy nyári menedékházat. 1924-25 folyamán épült fel a falu járványkórháza, s 1928-ban került sor a villanyáram bekötésére.

A német csapatokat a szovjet haderő 1944. október 14-én szorította ki a faluból, azonban a háborús pusztításokat igencsak megszenvedte a falu (több száz fővel csökkent a község népessége, és elveszett a település állatállományának több mint 90 %-a).
Az 1945-ös földreform révén megszűnt az uradalmi cselédréteg, s 2700 hold föld került kiosztásra 372 igénylő család között.
A Szapáry-kastély és a Bárczayak kúriái az államosítás sorsára jutottak (előbbit iskolaként, majd szociális otthonként hasznosították, a Bárczay rezidencia parkjában iskolát és sportpályát alakítottak ki, az épületet kultúrházzá alakították, míg a dobogóháti kúria lebontása előtt TSZ-istállóként funkcionált). Köztulajdonba került a község szikvíz és ecetgyára. 1949-ben jött létre a korábbi önálló parasztgazdákat tömörítő Lenin Termelőszövetkezet.

1976-ban épült fel az új orvosi rendelő (szolgálati lakással és egészségházzal, amelyben helyet kapott az anya-, csecsemő- és gyermekvédelem is), 1979-ben készült el három szintes iskolánk (korábban 6 különböző helyen történt a nebulók oktatása), 1982-ben a helyi vezetés a régi tantermekből 125 személyes óvodát alakított ki. A könyvtár a korszakban 12 000 kötettel rendelkezett, a falu mozija viszont 1989-ben zárta be kapuit.

1975-ban került sor a törpevízmű létesítésére (1990-re 21 km-re nőtt a község közüzemű vízvezetékhálózata), 1982-ben épült fel a község új ABC áruháza, majd postahivatala, 1989-ben létesült. Egyre több

földút kapott szilárd burkolatot (ezek aránya a '80-as években még csupán 50 % ot tett ki), a telefonhálózat széles körű kiépítése viszont az 1990-es években valósult meg.

A rendszerváltást követően a község súlyos munkanélküliségi gondokkal találta szembe magát. Nagyobb arányú foglakoztatásra sajnos nincs lehetőség (néhány évi működést követően megszűnt a 25-50 dolgozónak kenyérkeresetet biztosító seprűüzem és kartonhajtogató vállalkozás).
A községi önkormányzat különböző közcélú és közhasznú programjai révén számít a legnagyobb munkaadónak.

MŰEMLÉKEK

Az adatszolgáltatási kérelemre nem került a digitális egyeztető felületre feltöltésre a műemléki és régészeti adatszolgáltatás. Így a kézikönyv ebben a fejezetében pontatlanságok előfordulhatnak. A település két műemléki védelem alatt álló épülettel rendelkezik. Ezek közül egyik a református templom, melynek pontos építési ideje nem ismert. Valószínűleg a XIII. században épülhetett. Jelenlegi formáját 1799-ben nyerte el. A templom átfogó renováláson esett át 1991-től 1996-ig. Egyhajós, poligonális záródású, keletelt templom, a nyugati homlokzat előtt álló toronnyal. A hajó déli oldalán előcsarnok.

A másik műemlék a Szapáry-kápolna. A településtől D-re fekvő temetőben álló, egyhajós, egyenes szentélyzáródású, keresztházas, nyeregtetővel fedett kápolna, a tetőgerincek metszéspontjában huszártoronnyal, a Ny-i homlokzaton nyíló bejárattal. A szentély végfala mögötti térből lépcső vezet a kriptába. Síkfödémes. Berendezés: 19. század második fele. A Szapáry család temetkezőhelyének épült. A 2011-ben felújított kápolna rendszeres karbantartására figyelmet kell fordítani.

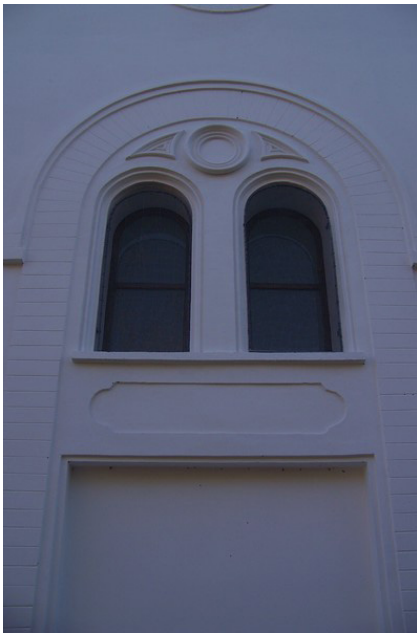
Szapáry kápolna - muemlkem.hu

EGYEDI TÁJÉRTÉKEK

A településen összesen 27 darab egyedi tájérték található, melyek közül a műemléki védettségű épületet már említettük. Az egyedi tájértékek típusoktól függetlenül az adott táj karakterének jellemzőit magukon hordozó természeti, kultúrtörténeti, tudományos- vagy esztétikai szempontból értékes alkotások, képződmények vagy létesítmények, melyek az adott településen élők számára jelentőséggel bírnak. Ezek a tájértékek együttesen határozzák meg a község arculatát, karakterét ezért fontos bemutatni őket. Sajnos adatszolgáltatás az egyedi tájértékekről sem érkezett. A tajertektar.hu adattárában a tiszaburai tájértékek jelentős része gémeskutakat jelölt. A gémeskutakon túl Szapáry Gyula sírja, a Tisza ártere, a Sőti-halom, a Nyakas-halom, Felső-nyakas-halom, az I. és II. világháborús emlékmű tekinthető egyedi tájértéknek. Javasolt egyedi tájérték a Szapáry-ívhíd, mely megjelenésével, kialakításával meghatározó tájképi elem a település területén.

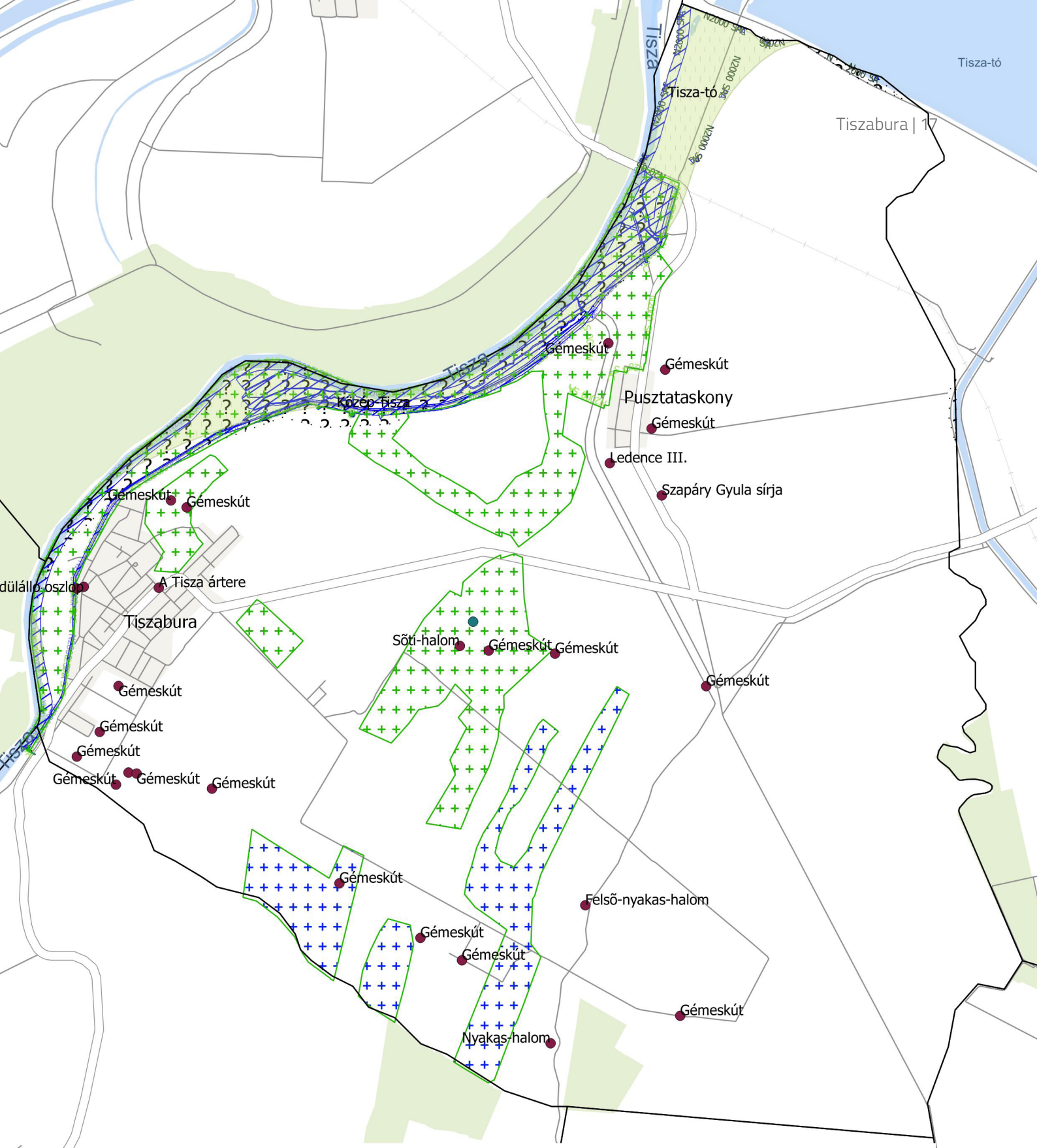

TÁJ- ÉS TERMÉSZETVÉDELEM

Tiszabura község területét sokféle táj- és természetvédelmi terület érinti. Az alábbiakban ezek kerülnek bemutatásra. A község közigazgatási területe érintett a tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő terület országos övezetével, ezért fokozott körültekintéssel kell minden beavatkozást (építést és területhasználatot) megvalósítani a településen. A község területét érinti az országos ökológiai hálózat is. Az ökológiai hálózat magterülete és az ökológiai folyosó területei nem egybefüggően helyezkednek el. A magterület a település déli határában valamint jelenik meg Tiszaroff közigazgatási határánál. Az ökológiai folyosó pedig a Tisza vízfolyásánál, valamint ezen kívül több foltban jelenik meg.
A község területének a Tiszával érintett területein a Közép-Tisza Tájvédelmi Körzet országos jelentőségű természetvédelmi területei érintik a települést. Az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi területek közül több Natura 2000 terület által is érintett a település. A kiemelt jelentőségű természetmegőrzési területek közül a Közép-Tisza elnevezésű HUHN20015 és a Tisza-tó elnevezésű HUHN20003 azonosítójú érinti a települést. Az érintettség a Tisza és árterületeire terjed ki. Azonos területeken érintik a községet a különleges madárvédelmi területek is, melyek közül a Hortobágy (HUHN10002) és a Közép-Tisza (HUHN10004) Natura 2000 területek kerültek kijelölésre.
A Tisza mentén fontos madárélőhelyek is kerültek kijelölésre (IBA). A Hortobágyi Nemzeti Park adatszolgáltatása alapján egy kunhalom található a településen, mely ex-lege védelem alatt áll. Ez a Sőti-halom.

Jelmagyarázat

- Egyedi tájértékek
- Tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő terület övezete
- Kunhalom - Sőti-halom
- Országos Ökológiai Hálózat - Ökológiai folyosó
- Országos Ökológiai Hálózat - Magterület
- Közép-Tisza Tájvédelmi Körzet
- ? ? ? Fontos madárélőhely (IBA)

Natura 2000 Kiemelt jelentőségű természetmegőrzési terület

- Közép-Tisza
- Tisza-tó

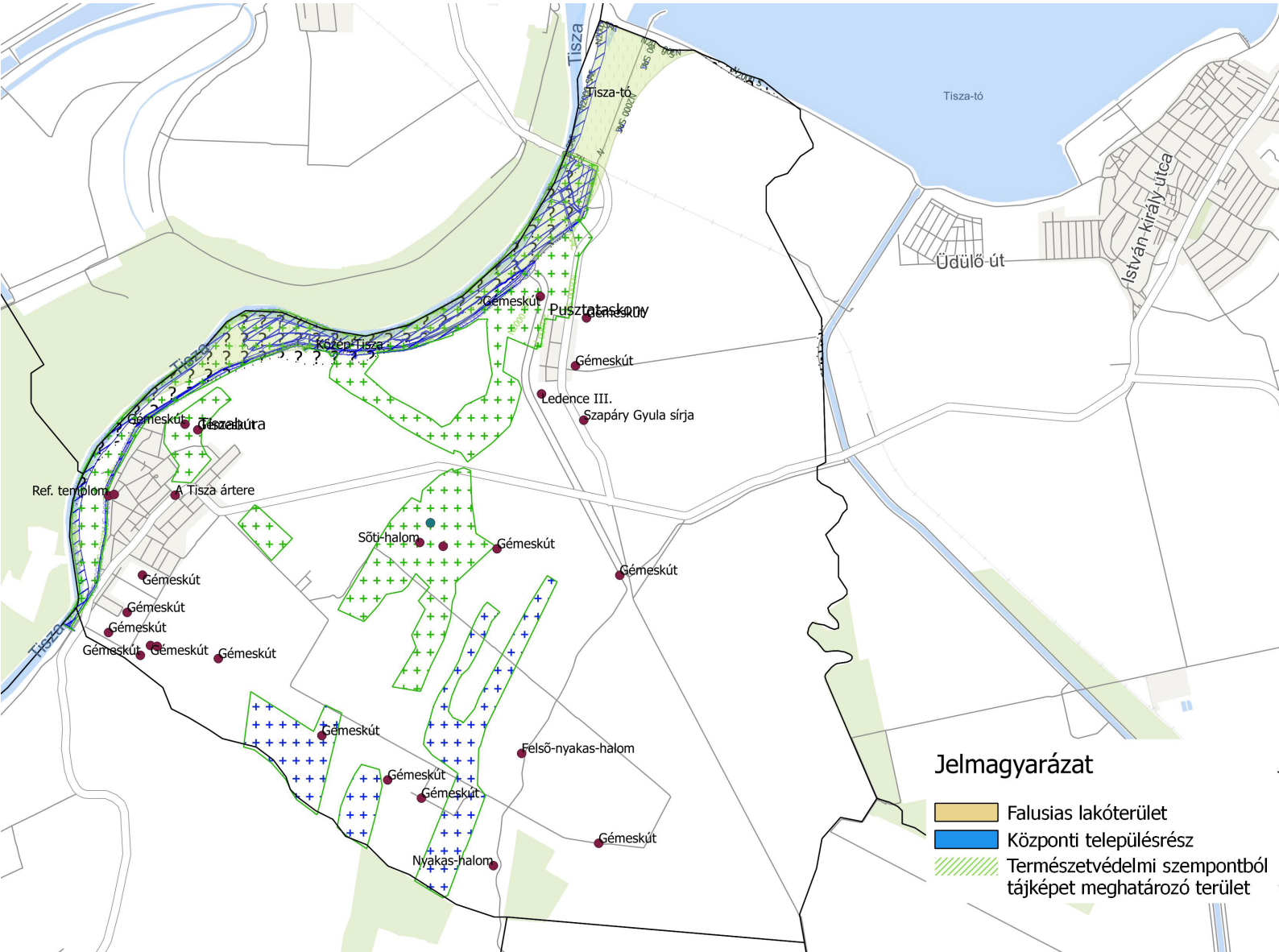
Natura 2000 Különleges madárvédelmi terület

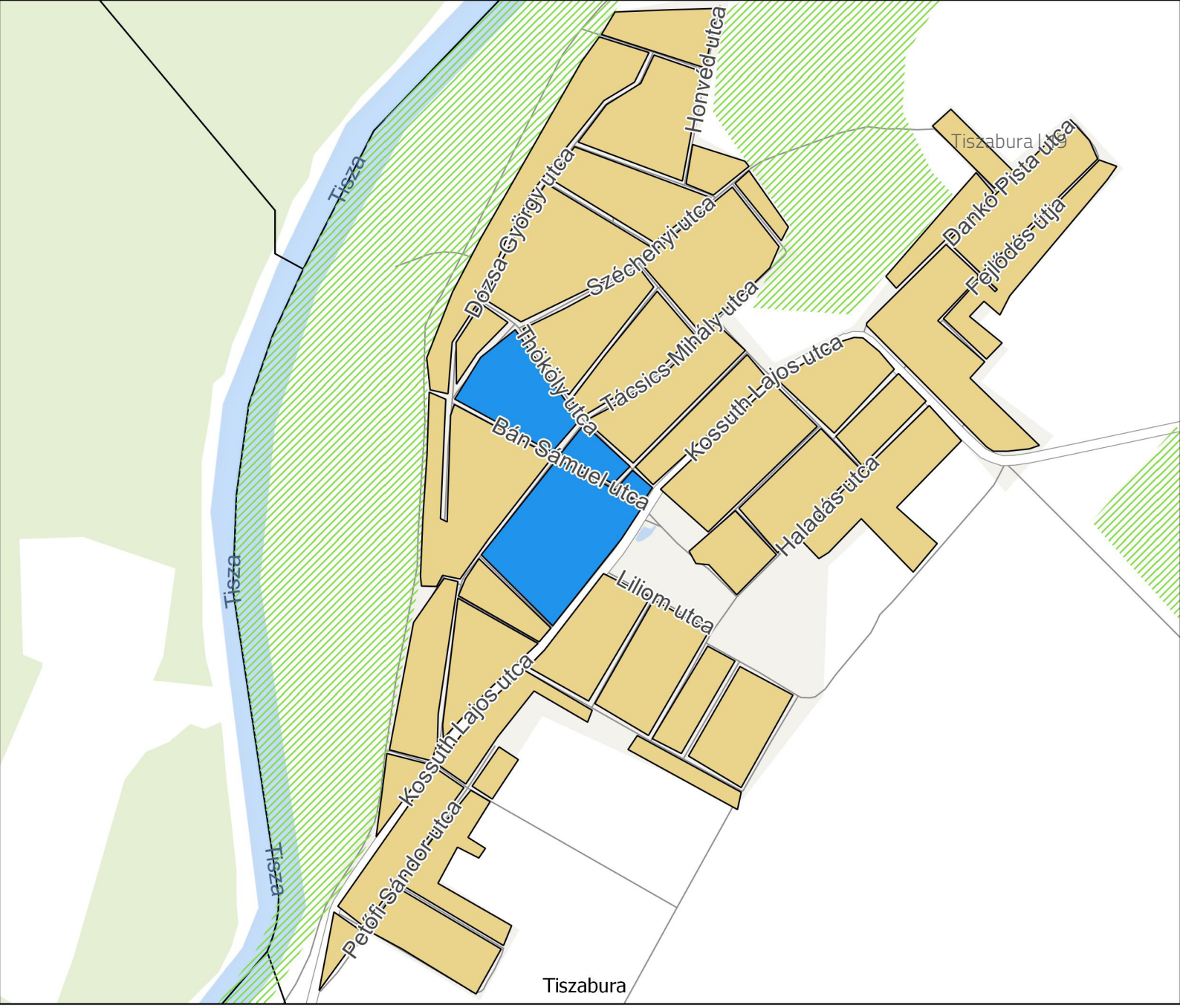
- Hortobágy
- Közép-Tisza

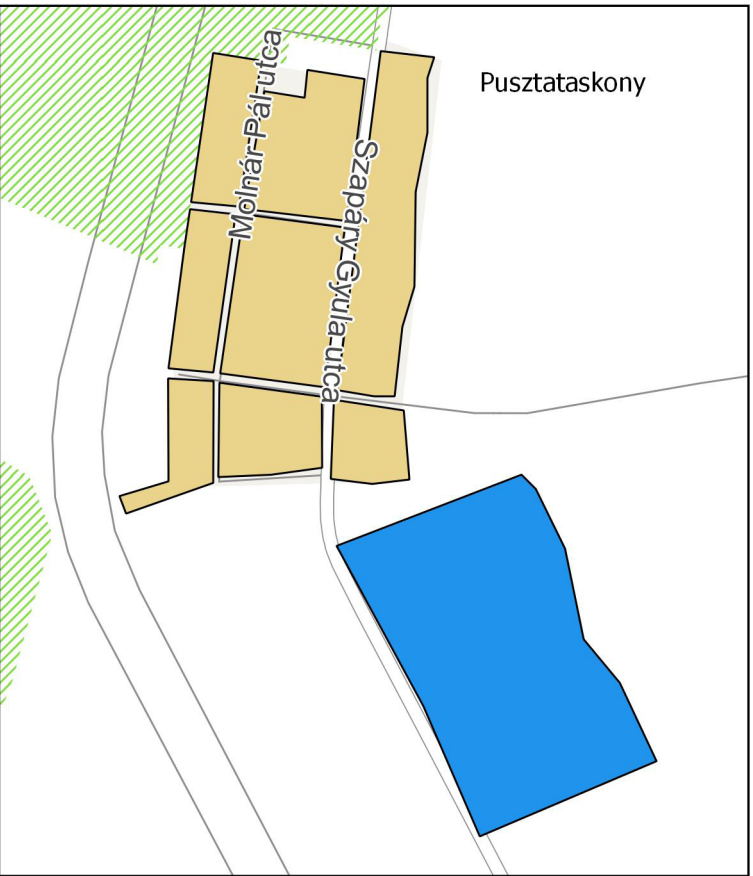
ELTÉRŐ KARAKTERŰ TELEPÜLÉSRÉSZEK

A településképet meghatározó területek három csoportra oszthatók, melyeket az alábbiakban mutatunk be.

1. A község központja mely a központi településrészt jeleníti meg. Itt a templom, a polgármesteri hivatal és a településüzemeltetés épületei, üzletek helyezkednek el főként. Tömegükkel, formájukkal és funkció-jukban is eltérnek a település legnagyobb területét kitevő lakóterületektől.
2. A település lakóterületei falusias stílusjegyeket hordoznak magukon. Ez a településkarakter jelenik meg szinte mindenütt, a központi belterületen és a pusztataskonyi településrészen is. A lakóházak kialakítása jellemzően földszintes, magastetős. A telkek méretéből adódóan a többségük alkalmas gazdálkodásra, mezőgazdasági művelésre, állattartásra.
3. A természetvédelmi szempontból a településképet meghatározó területek. Ide a különféle természeti oltalom alatt álló területek tartoznak, mely területeken épületet elhelyezni csak fokozott figyelem mellett lehet.

Jelmagyarázat

- Falusias lakóterület
- Központi településrész
- Természetvédelmi szempontból tájképet meghatározó terület

0 100 200 300 400 500 m

ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ

Arra vonatkozóan, hogy milyen mértékben legyen tekintettel egy új épület, településrész és annak környezete a vele együtt látható építményekre és különösen a szomszédok elvárásaira, elsősorban etikai elvárások, és csak kisebb részben építészeti javaslatok fogalmazhatók meg. A települési együttélési elvárás az, hogy az építési, környezetalakítási beavatkozások a kialakult állapotnál kedvezőtlenebb állapotot ne idézzenek elő, lehetőség szerint a település vonzerejének erősítését segítse. Az építészeti javaslatok ennek tükrében olyan településarculat elérését segíthetik, amelyben a kialakult arculatot nem értékelik le az újabb kirívóan eltérő, hivalkodó épületek és zöldfelületek. Néhány nyilvánvalóan bántó építészeti megnyilvánulás kizárásán túl a maximális igényszintet minden építési és környezeti beavatkozás tervezetnél a legtehetségesebb helyi és térségi művészek szakértői véleménye jelentheti. A helyi civil szervezetek folyamatos kontrollja és észrevételei segítik az önkormányzati döntéshozókat, hogy a kevés feszültséget ébresztő átlagos szintet el lehessen érni.
Ebben a fejezetben nem szeretnénk egyoldalúan állást foglalni, leszűkíteni a lehetőségeket. Viszont szeretnénk bemutatni, hogyan kerüljük el a legáltalánosabb hibákat.

KÖZPONTI TELEPÜLÉSRÉSZ

MAGASSÁG

Tiszabura központi területrésze a község legrégebbi területein található igazgatási, intézményi épületeket magába foglaló településrésze. A központi településrészen az épületek többnyire földszintes vagy egy emelet ráépítéses kialakításúak. A meglévő házak közel azonos magasságúak, ezért a túl magas, vagy túl alacsony házak nem illeszkednek a központi településrészbe.

A TETŐHAJLÁSSZÖG ÉS TETŐFORMA

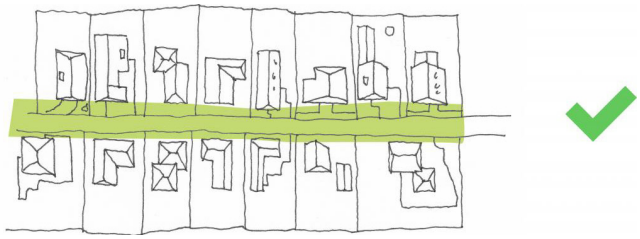

A házak tetőhajlásszöge a kialakult állapotok szerint, 38-45° közé esik. Előfordul azonban lapostetős kialakítású épület is. A kialakult állapot szerint a meglévő épületek többségének tetőhajlásszöge illeszkedik a szomszédos épületéhez. A település központi karakterű településrészein a nyeregtető, és a lapostetőn kívül az összetett tetőformák is megjelennek. A jövőben új házak építése során javasolt a szomszédos épületek tetőformáihoz való igazodás. Például, ha telek körül lapostetős épületek állnak úgy oda ne tördelt tetőformájú, magastetős épületet tervezzünk hanem a többi épülethez hasonló tetőformát.

TELEPÍTÉS

A házak telepítése oldalhatáron állóan vagy szabadonállóan történt, a telken belüli elhelyezkedése az utcára merőleges rendszerű. Kerülni kell az utcára nem merőlegesen történő telepítést és az indokolatlan mélységben való elhelyezést is. A központi területeken a kialakult előkertméretek az irányadók. .

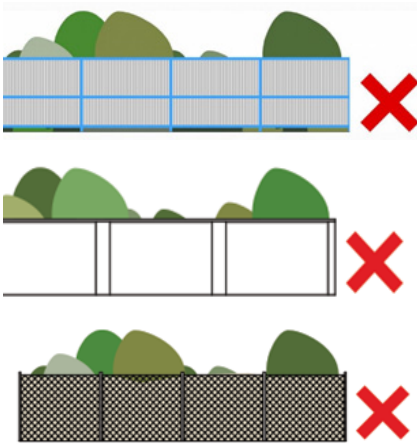

ANYAGHASZNÁLAT, SZÍNEK

A településrész épületeinek színvilága visszafogott, összességében megfigyelhető az illeszkedés, a hasonló anyag- és színhasználat. A meglévő épületek színéhez igazodó, ahhoz illeszkedő új épület építése ajánlott. Hangsúlyos, erős színek alkalmazása nem javasolt valamint fémlemez fedés és burkolat, fém és eternit jellegű homlokzat burkolat valamint mázas kerámia burkolat és falszerűen alkalmazott üveg, fémszerkezet kerülendő.

KERÍTÉSEK A KÖZPONTBAN

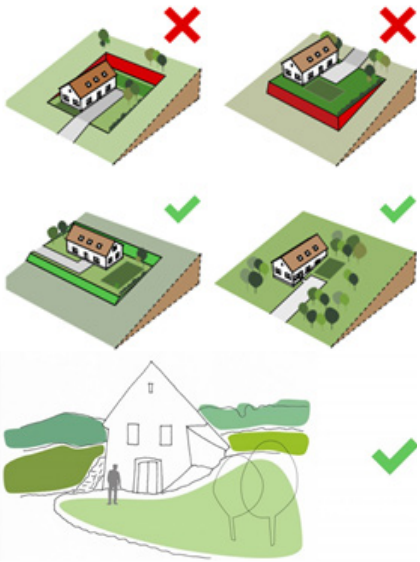
A településrészen az üzletek, és az igazgatási vagy szolgáltató épületek jellemzően kerítés nélkül kerültek kialakításra. Viszont amennyiben kerítés elhelyezésére kerül sor a jövőben, mind az igazgatási, szolgáltató funkció, mind a lakó funkció esetében az áttört kerítések alkalmazása részesítendő előnyben a tömör és nem átlátható megoldásokkal szemben.

TEREPALAKÍTÁS

Tiszabura a Tisza partján elterülő kis község, az alföldi tájon. Nem lehet dombos, lejtős, hegyvidéki domborzatra számítani. De amennyiben a kiválasztott terület fekvése mégis megköveteli a tereprendezést úgy javasolt az épület földbe vájása, az így kialakuló mélyedésben az esővíz összegyűlhet, a kert rosszul használható. Az épület teljesen kiemelése sem javasolható, mivel így a ház kiemelkedik a szomszédjai közül.

A jó megoldás, az újonnan épülő ház részleges bevágása. Az így kitermelt földdel feltölthető egyenesre a telek, kevés földet kell megmozgatni. Jó megoldás lehet még, ha az épület eleve a terepbe illesztve épül, így kapcsolata a környezetével jó a földmunka pedig minimális. Ezen javaslatok az egész településre, és nem csak egy településrészre vonatkoznak, ezért a többi településrészre vonatkozó javaslatok között nem kerül szerepeltetésre.

FALUSI LAKÓTERÜLETEK

MAGASSÁG

Ez a területrész jellemzően falusias lakóépületeket foglal magába. A földszintes vagy tetőtér beépített épületeket többnyire cserépfedéssel építették. A kialakult falusias lakóterületeken közel azonos építménymagassággal épültek a lakóházak, ezzel egységes utcaképeket alakítottak ki a településrészen. A község e területein nem javasolt túl magas, vagy túl alacsony házak építése, ugyanis a kialakult település- és utcaképbe ezek nem illenek bele. Javasolt - amennyiben van - a szomszédos épületek magasságához igazítani az új épületeket. A még beépítetlen falusias lakóterületekre is ezek az irányelvek a betartandók, mert bár ott még nincs kialakult állapot, de a területek a falusias lakóterületekkel szomszédosak, így azokhoz igazodniuk javasolt.

A TETŐHAJLÁSSZÖG ÉS TETŐFORMA

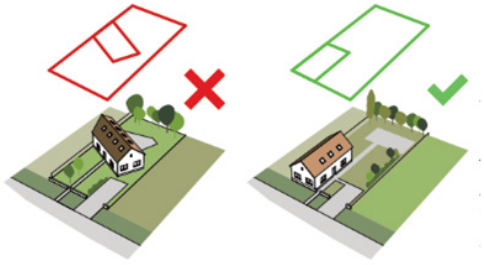

A házak tetőhajlásszöge a kialakult állapotok szerint, 38-45° közé esik. A település egész területén közel azonos, ezzel egységes utcaképeket formál. Lapostetős kialakítás nem jellemző a településrészre, ezért nem javasolt az alkalmazása.

A tetőformákra a változatosság jellemző. Megtalálhatók a településrészen a kontyolt nyeregtetős kialakítású, a nyereg- és sátortetős épületek de nem ritka az összetett, tördelt tetőidomok alkalmazása sem. A tetőgerinc irányát illetően javasolt a telek utcai homlokvonalára merőleges kialakítás. A jövőben új házak építése során javasolt a szomszédos épületek tetőformáihoz való illeszkedés. Például, ha telek körül kontytetős épületek állnak úgy oda ne tördelt tetőformájú épületet tervezzünk, hanem a többi szomszédos épülethez hasonló tetőformát.

TELEPÍTÉS

A házak telepítése oldalhatáron álló, a telken belüli elhelyezkedése az utcára merőleges rendszerű. Kerülni kell az utcára nem merőlegesen történő telepítést és az indokolatlan mélységben való elhelyezést. A falusi lakóterületeken a kialakult előkertes beépítésű épületek esetében a 0-5 méteres előkertméretek a jellemzőek. Új építés esetén az 5 méteres előkert megtartása a javasolt.

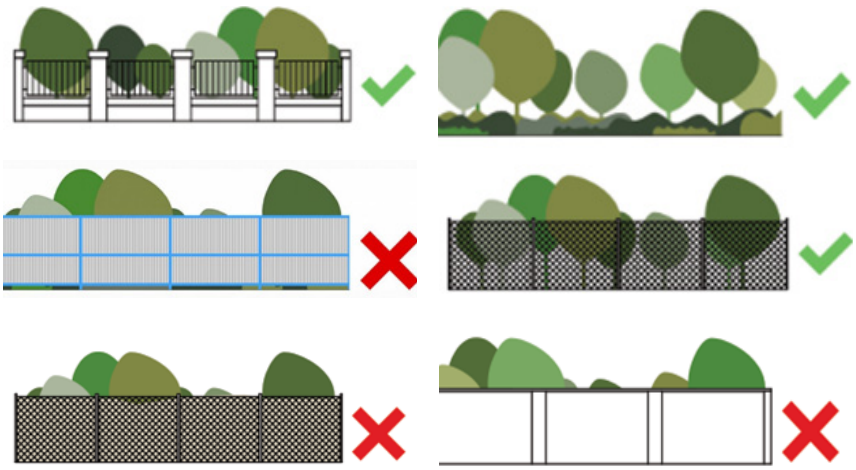
ANYAGHASZNÁLAT, SZÍNEK

A településrész épületeinek színvilága változatos, összességében megfigyelhető az illeszkedés, a hasonló anyag- és színhasználat. A meglévő épületek színéhez igazodó, ahhoz illeszkedő új épület építése ajánlott. Hangsúlyos, erős színek alkalmazása nem javasolt valamint fémlemez fedés és burkolat, fém és eternit jellegű homlokzat burkolat és mázas kerámia burkolat és falszerűen alkalmazott üveg, fémszerkezet kerülendő. Amennyiben mégis fémlemez fedés mellet döntünk, figyelemmel kell lenni arra, hogy bár lehet illeszkedő színvilágú és formájú elemeket választani, bizonyos időjárási viszonyok mellett teljesen más látványelemként jelennek meg, mint cserépfedéses társai. A jó megoldás lehet, ha mégis a fémlemez fedés mellett döntünk, akkor előnyben részesítjük a cserép jellegűek közül is azokat, melyek fényvisszaverő képessége alacsony. Az épületek tetőfedése lehetőleg cserép legyen.

KERÍTÉSEK A FALUSIAS LAKÓTERÜLETEKEN

A kerítések az utcakép szerves részét képezik. Törekedni kell arra, hogy minél több zöld növénnyel és kevésbé hangos színekkel kellemes összkép alakuljon ki. Tiszabura falusias lakóterületein az áttört kerítések részesítendők előnyben a nem átlátható megoldásokkal szemben. Áttört kerítések nádszövettel vagy más takaróeszközzel való borítása helyett a belátás korlátozására sövény létesítése javasolt. Az áttörés nélküli, falszerű kerítés elemek előkertes lakóterület kerítései körében kedvezőtlenek.

TERMÉSZETVÉDELMI SZEMPONTBÓL TELEPÜLÉSKÉPET MEGHATÁROZÓ TERÜLETEK

A települések közigazgatási területének határain átnyúlva számos eltérő jellegű talaj, élővilág, tájarculat körvonalazható. A természetes életközösségek és élőhelyek megóvása országos ökológiai hálózatban megfogalmazott területekkel valósulhat meg, magterületek körüli puffer területekkel és ökológiai folyosókkal. A tájképvédelem szinte bizarr településképi követelmények, jellegzetes használati formákkal és a szinte vonalszerű látványok tájkarakterekké színezésével jár. A természetközelinek minősített területeken az épületek elhelyezésének tiltása, egyáltalán a területek burkolásának, beépítésének tiltása, egyben az utak, egyáltalán a mindenen átjárás, átgázolás tiltása, a nagy távon megállíthatatlan természeti terület csökkenésének mérséklésére is szükségszerű.
A védett természeti és örökségi értékek településképet meghatározó településkarakternek tekintendők, ezért minőségének megóvását fenntartását, kilátás és rálátásvédelmét fontos szem előtt tartanunk.
A helyi, az országos vagy az európai szintű védelem alatt álló területrészeken fokozott körültekintéssel kell minden beavatkozást megvalósítani. Javasolt a területek beépítetlen jellegének megtartása a már kialakult és értéket képviselő építmények karakterének megóvásával együtt.

Az értékes tájkarakter megőrzése a területhasználat, a telekszerkezet hosszú távú megtartásával őrizhető meg. A védett területeken reklámfelület elhelyezésére szolgáló önálló építmény, felszíni elektromos hálózati, vagy hírközlési elem vagy építmény elhelyezése nem ajánlott, amennyiben fejlesztésre van szükség úgy a meglévő tartószerkezeteken történő elhelyezés javasolható csak. Törekedni kell a meglévő légvezetékek mihamarabbi földbe fektetésére, amennyiben mód van rá.

Az éjszakai fényszennyezésre is gondolnunk kell. A világítás kialakítása során csak lefelé világító megoldások alkalmazhatóak. Az éjszakai fényszennyezés csökkentése érdekében nem javasolt a hideg fehér fényű világítótestek

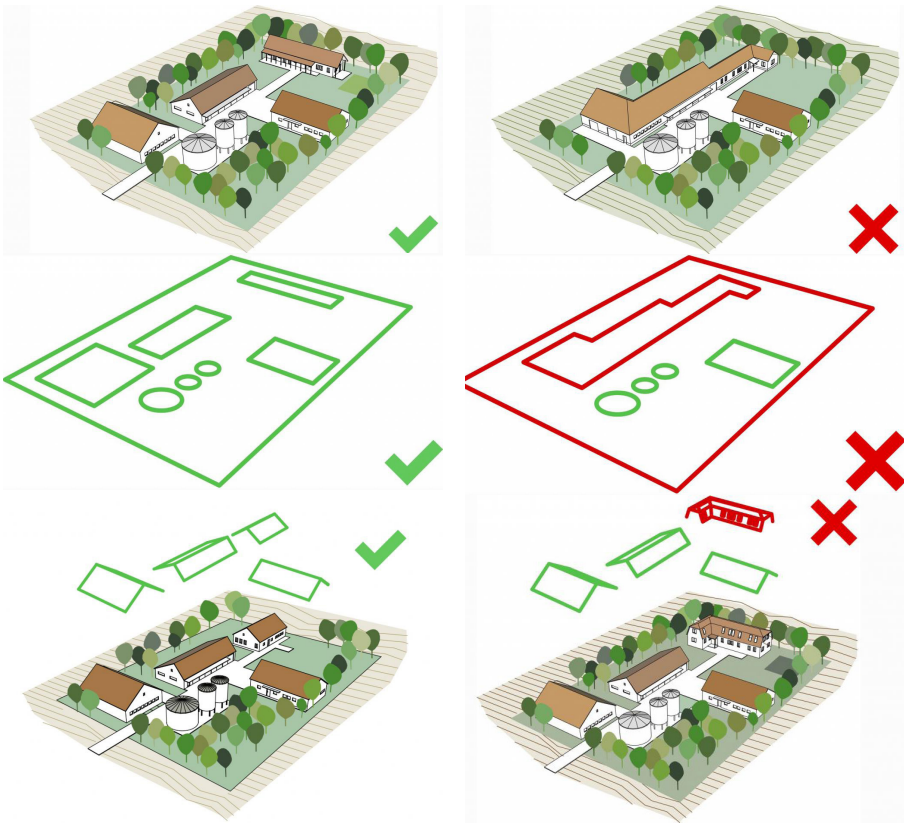

alkalmazása. Javasolt a világítás időtartamát a tényleges használat idejére, a szükséges mennyiségre csökkenteni, és a világító eszközök árnyékolása. Amennyiben az épület megvilágítása a cél, úgy a megvilágítás során keletkező fényt az épület teljes mértékben nyelje el. Javasolni, csak személy és vagyonbiztonsági okokból lehetséges az éjszakai fényforrások alkalmazását.

Tiszabura külterületén többféle természetvédelmi, örökségvédelmi védettséget élvező terület található, melyekre az országos szabályozások alapján betartandó előírások bővítése nem szükségszerű. A területek terület-felhasználásának, művelési ágának megváltoztatása, bolygatása nem javasolt.

BEÉPÍTÉSRE NEM SZÁNT TERÜLETEK

A külterület jelentős része szántó művelésű terület. A területeken a tájképi értékekhez való igazodás érdekében az építmények megjelenésére vonatkozó ajánlások kerülnek meghatározásra.

A tiszaburai mezőgazdasági területeken, szabadon álló, vagy majorszerűen csoportosított, mezőgazdasági építmények helyezhetők el. Az épületek homlokzati képében a fehér, vagy (a tájban hagyományosan alkalmazott világos színű) homlokzati megjelenés az elvárás. Tájidegen színezés (pl. kék, élénkpiros, stb.), nem alkalmazható. Az épületeket magastetővel kell kialakítani.

A látványvédelem (kilátás, rálátás) szempontjait mind a tervezés, mind pedig a megvalósítás során kiemelten kell érvényesíteni. Tájképet zavaró építménynek számítanak és nem helyezhetők el azok az építmények, melyek a táj alapvetően hagyományos jellegével szemben erősen modern, ipari mezőgazdasági karaktert hordoznak, a hagyományos tájalkotó elemektől, a tájból erőteljesen elütnek.

KÖZTERÜLETEK

Tiszabura vonzerejét nagymértékben befolyásolja közterületeinek állapota, azok településképi megjelenése. A közterületek egyben közösségi terek is, amit szinte mindenki naponta akár többször is használ, legyen az közlekedési célú- rekreációs-, kikapcsolódási, vagy akár szabadidős célú idő eltöltése. Minél jobbak az ilyen találkozások feltételei annál emelkedettebb, pozitívabb a hely szelleme. Közterületek minőségi fenntartásai, alakításai közös érdekünk és feladatunk, mely feladat kiemelt odafigyelést érdemel a tulajdonos, kezelő részéről. Alapvető fontosságú tehát a közterületek esztétikus, élhető, biztonságos kialakítása. Egy település arculatát, közterületek minőségét, esztétikáját, vagy azok hiányát az épületekkel azonos mértékben és szinten befolyásolják a közlekedési létesítmények és eszközök. Ennek a szemléletnek kell tükröződnie a meglévő létesítmények tervezésekor, építésekor és működtetésekor, valamint korszerűsítésekor is.

MAI PÉLDÁK

KERTEK, UDVAROK

A pihenés, kikapcsolódás és az élelmiszertermelés helyszíne a kert. A növényekkel teli előkert évszakonként változó, sokszínű élénkítő hatást kelt. A jól megválasztott növényfajták egész évben változó kert-képet formálhatnak, és nem csak számunkra kedvezőek, mivel egyes élőlények életterévé is vál(hat)nak. A település arculatában nagy szerepet játszik az előkertekben illetve oldalkertekben telepített növények sokrétűsége. A rendezett előkerttel hozzájárul az utcakép kedvező megítéléséhez. A település falusias lakóterületein a kert többnyire a mezőgazdasági termelés funkcióját látja el.

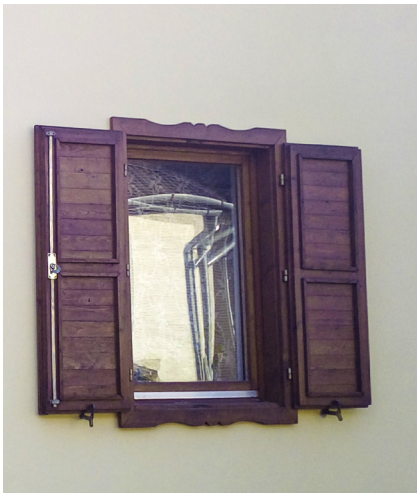
ERKÉLYEK, TORNÁCOK

A településen előfordulnak a népi építészetre jellemző oszlopos tornác és terasz kialakítások. A tornáci kialakítására számos, részleteiben eltérő megoldás lehetséges. A tornácos épületek sora karakteres utcaképet mutat, nosztalgikus jellegű. Maga a tornác funkció kap jelentőséget, dekoratív elemmé válva is erősíti a település sajátos arculatát. Nem mond ellent annak a törekvésnek, hogy egy új épület kialakításánál törekedjünk az egyszerűségre, mind formában, mind anyaghasználatban, mivel az épületek tömegalakításának egyszerűsége a meghatározó.

AJTÓK, ABLAKOK

A nyílászárók nagyban befolyásolják az épületek megjelenését, hangulatát. A régi épületeken fából készült osztott ablakokat használtak. A fehér és barna színek használata volt jellemző. Az épületek ablakai többnyire álló arányúak voltak. Az új épületek építése esetén tetszőleges anyagú, de fa mintázatú, vagy fegyverzetű ablakok beépítése javasolt. A legjobb, ha fa anyagút választunk. Árnyékolásra jó megoldás lehet a fa spaletta alkalmazása, műanyag reluxa helyett.

HOMLOKZATKÉPZÉS

Az épületek homlokzati kialakításánál ügyelnünk kell arra, hogy a nyílászárók kellemes arányaival és a hagyományos anyagok használatával illeszkedjen a környezetünkbe. A különböző anyagok megfelelő mértékű társítása szép homlokzatot eredményezhet.
A homlokzat az épület arca, és ebben az arcban a gazda saját képe (annak szokásai, gondolkodásmódja, ízlése, értékrendje) tükröződik vissza, éppen ezért nem mindegy, hogy milyen formában fordulunk a közterület (a közösség) felé.
Az épületek homlokzatának a díszítését minden korban az önkifejelezés egyik eszközeként alkalmazták, melyet mi is használhatunk, de figyeljünk a végső összképre! A túldíszített, túlszínezett épület hamar elveszíti érdekességét, és utána inkább zavaróan hat a nyugodt, tiszta településképben.
Minden épület kialakításakor törekedni kell a hagyományos arányok megtartására, a kellemes arányú ablakok megfelelő, rendezett kiosztására.

ZÖLDFELÜLETEK KIALAKÍTÁSA

Utcák, terek zöld sávjainál, homlokzat-kialakításánál, vízelvezetés megoldásánál a már kialakult arányokhoz és viszonyokhoz illeszkedjünk az egységes, karakteres utcakép megteremtése érdekében. Az utcák menti fasorok fatípusainak kiválasztása során például ügyelnünk kell többek között a légvezetékek, földkábelek elhelyezkedésére, illetve az utcai homlokzatok magasságára, egységes előkertméretek kialakítására és kerülnünk kell a tájidegen fajok alkalmazását. Adott térségben honos, a településre jellemző, növényfajok kiválasztását előnyben kell részesíteni a fasorok és a növényállományok telepítése során a karakterességmegőrzés érdekében.
Fontos odafigyelni az adott fafajok igényeire, (kifejlett példányok területigénye, rendszeres metszést igényelnek-e, szárazságot, környezetterhelést tűrik-e). A közlekedésbiztonsági szempontokra is figyelemmel kell lenni – rálátási-kilátási viszonyok.

KAPUK, KERÍTÉSEK

A házak kiegészítői, a kerítések, a lámpák, az árnyékolók, a postaládák, a korlátok is alakítják az épület összképét. Ezért minden kiegészítő elemet egyforma igényességgel, odafigyeléssel tervezünk meg, választunk ki. A színek használata, az összkép érdekében odafigyelést igényel. Ezek a részek akár sűrűbben is cserélhetők, ha a tulajdonos már mást szeretne akár önmagában, akár egy épület felújítás keretében. A belátás korlátozására javasolt sövény vagy más zöld felfuttatása, de persze léteznek esztétikus kialakítású zárt kerítések is, melyek a magánélet védelmére hivatottak.

TOVÁBBI JÓ PÉLDÁK

HIRDETÉSEK, REKLÁMTÁBLÁK

Az utcára kirakott hirdetőtáblák, cégérek, reklám felületek nagymértékben befolyásolják az utcaképet, ezért vállalkozóként érdemes odafigyelnünk arra, hogyan hirdetjük szolgáltatásainkat. A reklámok egymáshoz illesztésével, sokkal kedvezőbb utcaképet mutatna mindenkinek, aki a településre érkezik, áthalad. Az igényes, nem túl feltűnő, de jól észrevehető feliratok is elérhetik figyelemfelkeltő céljukat. A hirdetés lényege a tájékoztatás, ezt tehetjük utcaképbe illően is. Nem könnyű feladat a reklámok, cégérek elhelyezése, úgy, hogy felfigyeljenek ránk, de közben belesimuljunk a környezetünkbe.

A vállalkozások számára világosan meg kell fogalmazni és a tiszaburai épületek, kerítések léptékéhez mérten szemléltetni, hogy milyen cégfeliratok és reklámtáblák elhelyezését támogatja az önkormányzat. Irányadó az, hogy a lehető legkevesebb felirat és tábla készüljön fehér vagy élénksárga alapon. A nyugat-európai települések felirat- és reklámkultúrája példaadó. Az egyéb műszaki berendezések, mint például a klímaberendezések külső szerkezetei, vagy a parabola antenna tányérja oly módon helyezendők el, hogy az utcaképet ne rontsák. Ez azt jelenti, hogy az utcaképet rontó, vagy jelentősen befolyásoló műszaki és/vagy gépészeti berendezések lehetőség szerint közterületről nem látható módon kerüljenek elhelyezésre. A síktáblás napelemek, vagy napkollektorok elhelyezésére vonatkozóan a községre jellemző magastető-alkalmazás miatt javasolt az építészeti környezethez illeszkedve történő elhelyezés. A magastetőn való elhelyezés esetén a tető síkjában történő elhelyezés javasolt, annak dőlésszögével megegyezően.

IMPRESSZUM

Megrendelő:

Tiszabura Községi Önkormányzat

Készítette:

KőszeghyArt Tervezők Bt.

Felhasznált irodalom:

Dr. Borovszky Samu - Magyarország vármegyéi
dr. Kasza Sándor – Jász-Nagykun-Szolnok Megye Kézikönyve
Hatályos településrendezési terv vizsgálati és alátámasztó munkarésze
TAK egyeztető felület építészeti útmutató ábrái (Lechner Tudásközpont)
Magyarszéphely minta településképi arculati kézikönyv
Tiszabura község honlapja
muemlkem.hu
wikipedia.hu
mapire.eu
mepar.hu
bing.com
Verseghy Ferenc Könyvtár honlapja

Készült: 2017. november hó

A Településképi Arculati Kézikönyvet Tiszabura Községi Önkormányzat Képviselő-testülete a 103/2017. (XII. 28.) számú határozatával elfogadta.